

MEMLÜK SULTANLIĞI

BİR TARİHÇE

CARL F. PETRY

ÇEVİREN
BEKİR ÇELİKCAN

İÇİNDEKİLER

GÖRSEL LİSTESİ	13
HARİTA LİSTESİ	15
GİRİŞ	25
I	
OLAYLARIN ÖZETİ	31
<i>Memlük Kurumu</i>	31
<i>Eyyûbî Kökenleri (521/1127-647/1249)</i>	34
<i>Cunta'dan Sultanlığa: Çalkantılı Bir On Yıl (647/1249-658/1260)</i>	36
<i>el-Melikü'z-Zâhir Baybars el-Bundukdârî'nin Hükümdarlığı (658/1260-676/1277)</i>	39
<i>Kalavun Veraseti ve Yarı Hanedanı (676/1277-709/1310)</i>	42
<i>el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalâvûn'un Üçüncü Saltanatı (709/1310-741/1341)</i>	49
<i>Kalavun Soyü: Sembolik Liderler ve Güç Simsarları (741/1341-784/1382)</i>	53
<i>el-Melikü'z-Zâhir Berkuk ve "Çerkes" Rejiminin Kurulması (784/1382-801/1399)</i>	57
<i>Ferec ve Şeyh'in Hükümdarlıkları: Rekabet, İstila, Yeniden Birleşme (801/1399-825/1422)</i>	63
<i>Eşref Barsbay'ın Hükümdarlığı (825/1422-841/1438)</i>	74
<i>Çakmak'tan Kayıtbay'a: Statükoyu Korumak (842/1438-872/1468)</i>	81

<i>Eşref Kayıtbay'ın Hükümdarlığı ve Halefleri</i> (872/1468–906/1501)	88
<i>Kansu Gavri'nin Hükümdarlığı, el-Eşref Tomanbay ve</i> <i>Osmanlı Fethi</i> (906/1501–923/1517)	93
2	
“KÖLE-ASKER” REJİMİNİN ETHOS’U	100
<i>Eğitim Alan Askeri Öğrenciler: Yönetici Bir Sınıfın Telkin</i> <i>Edilmesi</i>	106
<i>Teşkilat, Rütbelere ve Unvanlar</i>	115
<i>Görevler ve Hizmet Koşulları</i>	124
<i>Miras mı, “Komplo” mu, Yoksa Her İkisi mi?</i>	130
3	
KÜRESEL BİR PERSPEKTİFTEN MEMLÜK SULTANLIĞI	140
<i>Devlet Yönetimi</i>	145
<i>Suriye Kıyıları: Özerkliğe Karşı Hükümdarlık</i>	147
<i>El-Hicaz: Memlük Emirleri ve Klan Rakipleri Arasında</i> <i>Hasanoğulları Şerifliği</i>	158
<i>Doğu Anadolu Sınırı: Memlük Hakimiyeti, Yerel</i> <i>Huzursuzluklar</i>	165
<i>İran'dan Memlük Hükümdarlığına Meydan Okuyanlar</i>	171
<i>Osmanlılar: Statükoya Meydan Okumak</i>	184
<i>Avrupalılar: Ulaşım, Ticaret, Kâr ve Korsanlık</i>	188
<i>Sultanlığın ötesinde Afrika: Tahrir, Habeşistan ve Mağrib</i> <i>Geriye Bakış</i>	198
4	
MESLEKİ SINIFLAR	217
<i>Bürokratlar, Yargıçlar, Okullular, Din Adamları</i>	217
<i>Bürokrasi</i>	218
<i>Sivil Yargı</i>	227
<i>İlmi Uygulamalar</i>	240

Dinin Koruyucuları 246

Sufi Mutasavvıflar 253

5

POLİTİK EKONOMİ 257

Yeniliğin Bağlamları 257

Tarım ve Hayvancılık 258

İdare ve Vergilendirme 263

Mali İkilemler, Karşı Çözümler 274

Bölgeler Arası Ticaret 285

Avrupa Varlığı: Rekabet ve İşbirliği 291

Yerel Ekonomi 295

Özelleştirilen Varlıklar, Gizli Gelirler 305

Tedarik Temsilcileri 321

Hayır Kurumlarının Özelleştirilmesi 324

Ek Açıklama: Para Birimi 331

6

KÜLTÜREL MİRAS 335

Himaye, İzleyici, Türler, Tarihyazımı 335

Himaye ve Yazarlık 336

Edebiyat Kültüründeki Değişim ve Okuyucu Kitlesinin 349

Büyümesi

Şiir: Biçimsel Kurallar, Popüler Tarzlar 354

Düzyazı: Daire Yörüngesi, Popülerleşme ve Alf Layla wa- 361

Layla

Tarihyazımının Gelişimi 366

Son Düşünceler 394

7

KIRSAL ÇEVRE, CİNSİYET MESELELERİ 398

Azınlık Toplulukları, Tasavvuf Uygulamaları 398

<i>Kırsal Çevre</i>	398
<i>Cinsiyet Meseleleri</i>	408
<i>Cinsiyetle Bağlantılı İhlaller</i>	422
<i>Azınlıkların Toplumsal Durumu: Hristiyanlar ve Yahudiler</i>	426
<i>Dinî Çeşitlilik ve Tasavvuf Pratiği</i>	442
 DÜŞÜNCELER	 458
 KAYNAKÇA	 463
 DİZİN	 541

GÖRSEL LİSTESİ

1.1 Sultan Baybars tarafından yaptırılan aslan armalı köprü	46
1.2 Sultan Kalavun hastane sahası	48
1.3 Vadi el-Hazindar'daki Savaş	48
1.4 Sultan el-Nâsır Hasan b. Kalavun Camii	56
1.5 Sultan Berkuk el-Zâhir için oğlu el-Nâsır Ferec tarafından yaptırılan mezarlık ve türbe	66
1.6 Sultan Berkuk el-Zâhir için inşa edilen mezarlık/türbe güney kubbesinin iç kısmı	68
1.7 Takipteki asker	70
1.8 Sultan Şeyh el-Müeyyed Camii	74
1.9 Kudüs'te Sultan el-Eşref Kayıtbay tarafından vakfedilen çeşme (Sabîl)	92
1.10 Ortaçağ Kahire'sinin güney duvarındaki Bab Züveyla	99
2.1 Sultan el-Zâhir Baybars'ın hanedan aslanı arması	105
2.2 Dörtmala giden attan inen binici	112
2.3 Takım oyunundaki biniciler Meydan Havuzu'nun etrafında dolaşıyor	114
2.4 Memlük ve Bedevî taş baskı resmi	119
2.5 Miğfer, yaklaşık 1500-25	127
3.1 Halep Kalesi	149
3.2 İskenderiye Limanı girişindeki Sultan Kayıtbay Kalesi	194
3.3 Ezher Camii'nin ana avlusu	203
3.4 Babü'l-Nasr'ın görünümü	207
4.1 Sultan Kalavun Türbesi'nin dış cephesi	244
4.2 Kur'an el yazması nüshası	250
5.1 Edfu, Yukarı Mısır'da havza sulama tarımı	259
5.2 Batı çöl kenarındaki Fayyum vahası2	60
5.3 Asi Nehri üzerindeki Norias ve su kemeri, Hama	261
5.4 Lübnan'da yamaç sürme çalışmaları	262

5.5 Babü'l-Badistan, pazar bölgesine giriş kapısı, Kahire'deki eski Fâtımî mahallesi	296
5.6 Kasnaklı ve karşı ağırlıklı terazi, 8./14. yüzyıldan	299
6.1 Sultan Kalavun Türbesi'nin içi	338
6.2 Sultan II. Baybars el-Caşankir'in darüşşifasında (hânkâh) minber	339
6.3 Sultan Kansu Gavri Külliyesi (el-Gûriyye)	340
6.4 Emir Kavsun el- Nâsırî'nin Cami Lambası, yaklaşık 730-35/1329-35	341
6.5 Sultan el-Nâsır Muhammed b. Kalavun Kale Camii	342
6.6 Eski Fâtımî Bölgesi'nin doğusundaki mezarlıkta bulunan Sultan Kayıtbay el-Eşref Türbesi	343
7.1 Fayyum vaha barajı yakınındaki su çarkları	405
7.2 Ahmed el-Bedevî'nin doğum günü (mevlid) kutlamaları sırasında Tanta'daki camisi, Mısır'daki Ahmedîye Bedevîyye Sufi Tarikatı'nın merkezi	447

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Afrika, Avrasya	17
Harita 2: Mısır, Nil Vadisi	18
Harita 3: Suriye, Doğu Anadolu, Kıbrıs	19
Harita 4: Irak, Batı İran	20
Harita 5: Arabistan Yarımadası, Kuzeydoğu Afrika	21
Harita 6: Kuzey Afrika (Mağrib) Akdeniz Avrupası	22
Harita 7: Kahire ve çevresi	23

GİRİŞ

Kuzey Afrikalı tarihçi ve siyaset filozofu İbn Haldûn (ö. 808/1406) 784H/1382C’de görünüşte Mekke’ye hacca giderken Mısır’ın Akdeniz limanı İskenderiye’ye geldi fakat oraya aslında Mağrib’deki siyasi tartışmalardan kaçan bir isim olarak gelmişti. İbn Haldûn’un ünü kendisinden önce vardı ve hüküm süren Sultan el-Melikü’z-Zâhir Berkuk onu Kahire’deki Mâlikî İslam hukuku okulunun kıdemli yargıcı olarak atadı. Bu atama, bir hukukçu ve alim olarak sahip olacağı birden fazla prestijli makamın ilki olacaktı. İbn Haldûn hayatının geri kalanını şehirde, Kuzey Afrika ve merkezi İslam topraklarının anıtsal tarihi *Kitâbü’l- ‘İber*’ı gözden geçirerek geçirdi. İbn Haldûn esas olarak modern dünya tarafından, daha büyük eserine açıklayıcı bir giriş olarak yazdığı *el-Mukaddime fi’t-tarih* (Tarihe Giriş) adlı eserindeki sosyal yapı analizleriyle tanınır (bkz. 6. Bölüm). Mukaddime, çağdaş araştırmalarda *Kitâbü’l- ‘İber*’i gölgede bıraksa da İbn Haldûn bu eserinde ironik bir şekilde yıllar sonra kendisine sığınma hakkı tanıyacak olan yönetime duyduğu saygıyı dile getirmiştir:

Devlet (Abbâsîler) çöküş ve lüks içinde boğulduğunda, felaket ve iktidarsızlık libasını kuşandığında, Halifelik makamını ortadan kaldıran ve toprakların ihtişamını yok edip imanının yerine küfrü hakim kılan kafir Tatarlar [Moğollar] tarafından devrildiğinde, iman ehli, zevk ve sefaya dalmış ve lükse terk edilmiş, enerjileri tükenmiş, savunmada isteksiz hale gelmiş, cesaret ve erkeklikten mahrum bırakılmışlardı - işte o an Allah lütfederek, onun ölmekte olan nefesini canlandırarak ve Mısır diyarlarındaki (*el-diyâr el-Mısıriyye*) Müslü-

manların birliğini yeniden kurarak, düzeni yeniden tesis ederek ve İslam'ın duvarlarını savunarak imanı kurtardı. Bunu Müslümanlara, bu Türk milletinden (*et-tâîfetü't-türkiyye*) ve onun büyük ve sayısız kabileleri arasından, onları savunacak yöneticiler ve tamamen sadık yardımcılar göndererek yaptı. Savaş yurdundan İslam yurduna, içinde ilahi bir nimet saklayan kölelik (*rikk*) yönetimi altında getirildiler. Kölelik sayesinde yüceliği ve bereketi öğrenip ilahi takdire maruz kalarlar; kölelikle iyileşirler, gerçek müminlerin sağlam kararlılığıyla ve yine de alçaltılmış doğa tarafından kirletilmemiş, zevkin pisliği ile karıştırılmamış, medeni yaşamın yolları tarafından kirletilmemiş ve lüksün bolluğu ile kırılmamış şevkleriyle, göçebe erdemleriyle (*ahlâk bedevîyye*) Müslüman dinine girerler. Köle tüccarları, onları gruplar halinde Mısır'a getirirler, tıpkı kum kekliklerinin sulama yerlerine (*al-qatan nahwa al-mawârid*) getirildiği gibi ve hükümet alıcıları onları inceleme için sergilerler ve fiyatlarını değerlerinin üzerine çıkararak onlar için teklif verirler. Bunu onlara boyun eğdirmek için değil, sadakati yoğunlaştırmak, gücü artırmak ve gayreti güçlendirmek için yaparlar. Her gruptan, ırk ve kabilelerin özelliklerine dair gözlemediklerine göre seçim yaparlar. Sonra onları bir devlet kışlasına yerleştirirler, burada onlara iyi ve adil davranırlar, eğitirler, Kur'an öğretirler ve bunu iyice kavrayana kadar dinî çalışmalarını sürdürürler. Sonra onları okçulukta, eskrimde, binicilikte, hipodromda, mızrak fırlatmada ve kılıçla vurmada eğitirler, ta ki kolları güçlenene ve yetenekleri sağlamlaşana kadar. Efendiler onların kendilerini savunmaya, hatta kendileri için ölmeye hazır hale geldiklerini anladıklarında, maaşlarını iki katına çıkarır, bağışlarını artırır (*iktâ*) ve onlara silah kullanımı ve binicilik konusunda kendilerini geliştirme ve bu amaçla krallık içinde kendi ırklarından (*ecnâsihim*) adamların sayısını artırma görevi yüklerler. Çoğu zaman onları devlet hizmetine alır ve yüksek makamlara atarlar. Bazıları, ilahi takdire ve Allah'ın yaratıklarına olan merhametine uygun olarak Sultanların tahtı-

na oturmak ve Müslümanların işlerini yönetmek için seçilir. Böylece, bir seçim diğerini ve nesillerden birbirini takip eder, İslam onlar aracılığıyla kazandığı faydadan memnun olur ve krallığın dalları gençliğin tazeliğiyle gelişir.¹

İbn Haldûn'un köle-askerlerden oluşan bu kadroya övgüsü, ütöpik muhafızların coşkulu alkışları ya da bir mülteciye sunulan sığınak için minnettarlık anlamına gelmiyordu. İbn Haldûn bu kişileri İslam'ın kalbinin kâfirler tarafından fethe-dilmesine karşı güvenliği tesis ettikleri ve yerli Müslümanların ahlaki çürümeden kurtulmalarını sağladıkları için takdir ediyordu. İbn Haldûn'un bu köle-askerlere atfettiği özellikler, onun İslam'ın bir din olarak yeniden canlandırılması ve kendi zamanında parlaması için gerekli olan yönetimin dayanıklılığı için gerekli bulduğu nitelikleri kapsar.

Aşağıdaki inceleme, bu nitelikleri eksiksizce geliştikleri rejim bağlamında incelemektedir: 648/1250'den 922/1517'ye kadar Kızıldeniz boyunca Mısır, Suriye ve Arap hinterlandını yöneten Sultanlık. Memlûklerdeki askerî kölelik kurumunun kökenleri yüzyıllar öncesine, bugün Ortadoğu (Kuzeydoğu Afrika, Güneybatı Asya) olarak bilinen bölgelerde İslam tarihinin oluşum dönemindeki merkezi Halifelîğe dayanmaktadır. İbn Haldûn'un vurguladığı özellikler, yüz yılı aşkın bir süre boyunca pek çok bilimsel araştırma bağlamında dikkat çekmektedir. Geçtiğimiz yirmi-otuz yıl içinde, günümüzde beşerî ve sosyal bilimler disiplinlerinde yaygın olan analitik akımları yansıtan revizyonist yaklaşımlara maruz kalmışlardır. Bu araştırma aynı zamanda, Ortaçağ İslam tarihi alanını nasıl yeniden şekillendirdiklerini göstermek amacıyla da bu değişen akımları değerlendirmektedir.

Memlûk kurumuna ve Kahire merkezli özerk bir devlet

¹ 'Abd al-Rahman ibn Muhammad ibn Khaldun, *Kitāb al-'ibar wa-diwān al-mubtada' wa'l-khabar* (Cairo: Bulaq, 1867-68), 5: 371, çev. B. Lewis, *Islam from the Prophet Muhammad to the Capture of Constantinople*, I: *Politics and War* (Oxford, 1987), 97-99; L. Northrup tarafından n. 3'te atıfta bulunulan eserde alıntılanmıştır.

olarak tezahür edişine bakan çeşitli incelemeler, bu alanın pre-modern İslam tarihçiliğinin ayrı bir dalı olarak belirmesinden bu yana ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında İngilizce olarak Robert Irwin², Linda Northrup³, Jean-Claude Garcin⁴, ve Amalia Levanoni'nin çalışmaları dikkat çekmektedir.⁵ Benzer çalışmalar Arapça, Fransızca, Almanca, İbranice, Japonca ve Türkçe olarak da yayınlanmıştır. Peki, bu araştırmanın yayınlanmasına gerekçe olan şey nedir? Bugüne kadar Memlûk Devleti'nin evrimini, siyasi yörüngesinin bir özetinin ötesinde tasvir eden hiçbir çaba tek bir ciltte ortaya çıkmamıştır. Bu rejimin karmaşıklığı ve gelişimine adanmış çalışmaların çeşitliliği göz önüne alındığında, bu kapsamdaki hiçbir analiz inandırıcı bir kapsamlılığa sahip olduğunu iddia edemez. Mevcut bibliyografya çok geniş, konular ise çeşitlidir. Bu çalışmanın yapmaya çalıştığı şey, İbn Haldûn'un bu kadroya atfettiği nitelikleri beşerî ve sosyal bilimlerdeki son çalışmaların perspektifiyle yeniden ele almaktır. İbn Haldûn'un Memlûkler hakkındaki kendi görüşleri, onun daha geniş dünya görüşüne yönelik tarihyazımı araştırmasının özel bir yönünü oluşturmaktadır. Okuyucunun aşağıdaki çalışmayı incelediğinde gözlemleyeceği gibi, bu nitelikler çeşitli alanlarda farklı yaklaşımları kucaklayan geniş yelpazede tepkilere yol açmıştır. Tarihçiliğin ötesinde antropoloji, arkeoloji, sanat ve mimarlık, toplumsal cinsiyet ve edebiyat çalışmaları, eğitim ve pedagoji, siyaset, ekonomi politik ve dinî çalışmalar disiplinleri de atıfta bulunulan çalışmalarda kendini gös-

² *The Middle East in the Middle Ages, The Early Mamluk Sultanate 1250-1382* (Londra: Croom Helm, 1986).

³ "The Bahri Mamluk Sultanate, 1250-1390," *The Cambridge History of Egypt, v. I: Islamic Egypt, 640-1517*, ed. C. Petry (Cambridge, 1998), Ch. 10: 242-89.

⁴ "The Regime of the Circassian Mamluks," *The Cambridge History of Egypt, v. I: Islamic Egypt, 640-1517*, ed. C. Petry (Cambridge, 1998), Bölüm: 11: 290-317 (Fransızca aslından çeviri).

⁵ "The Mamlûks in Egypt and Syria: The Turkish Mamlûk sultanate (648-784/1250-1382) and the Circassian Mamlûk sultanate (784-923/1382-1517)", *The New Cambridge History of Islam*, ed. Maribel Fierro (Cambridge, 2010), II, Bölüm: 8: 237-84.

termektedir. Yazarın kendi görüşleri açıkça görülmekle birlikte araştırmanın öncelikli amacı, bu çalışmaların Geç Ortaçağ ve Erken Modern dönemde Mısır ve Suriye Tarihi'ne ilişkin çağdaş anlayışı nasıl yeniden şekillendirdiğini ve şekillendirmeye devam ettiğini ortaya koymak olmuştur.

Araştırma yedi bölüm halinde sunulmaktadır. Birinci bölüm, Sultanlığın kuruluşundan 922/1517'deki Osmanlı işgaline kadar olan olayların bir özetini sunmaktadır. İkinci bölüm, Moğolların bölgedeki fetihlerini takip eden dönemde rejimin kimliğini ve miras anlayışını ele almaktadır. İslam dinî ve askerî sanatlar konusunda Memlük öğrencilerinin eğitim prosedürleri, üst düzey subayların sahip olduğu pozisyonların hiyerarşisi ve askerî elitin saflarına nüfuz eden rekabetçi ahlak ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Üçüncü bölüm, Sultanlığın merkezi İslam dünyası, Doğu ve Güney Asya, Akdeniz Avrupası ve sınırlarının ötesindeki Afrika'daki (Takrur, Habeşistan ve Mağrib) diğer yönetimlerle etkileşimini ele almaktadır. Dördüncü bölüm, Sultanlığın yönetimini, onu yöneten bürokrasiyi, dava ve eğitim işlerine bakan sivil yargı ve ilmi sınıflarıyla bilgili meslektaşlarından farklı bir duruş sergileyen dinî hizmet temsilcilerini incelemektedir. Beşinci bölüm ekonomi politik meseleleri değerlendirmektedir: tarım ve arazi kullanımı, vergilendirme, bölgeler arası ve yerel ticaret, emtia fiyatları, maaşlar ve ücretler ve nakit sıkıntısını gidermek için rejim tarafından uygulanan (resmî ve gizli) gelir elde etme usulleri. 6. Bölüm, Sultanlığın kültürel mirasını, askerî elit tarafından desteklenmesini, edebi üretimin (şiir ve düzyazı) gelişimini ve tarih yazımının dramatik büyümesini ele almaktadır. Yedinci bölüm, kırsal kesimi, kırsal kesimin kaynaklarda görünür olmamasıyla ilgili sorunları, toplumsal cinsiyet ilişkilerini, dinî azınlıkların (Hristiyan ve Yahudiler) durumunu ve özellikle tasavvufu popüler özdeşlik üzerinden ölçülen dinî uygulamalardaki çeşitliliği incelemektedir.

Kronolojik hususlar, olaylar, kişiler, yerler ve kurumlar, doğruluk ve kapsam açısından uluslararası kabul görmüş

standartlara sahip bir kaynağa yapılan ilk atıflar olarak, öncelikle *Encyclopaedia of Islam*'ın [İslam Ansiklopedisi] ikinci ve üçüncü baskılardaki (EI2/EI3) listelerine göre belirtilmiştir. Arapça aksan işaretleri, American Library Association/Library of Congress'in Arapça için Romanizasyon Tablolarına uygundur. Kesin transliterasyon belirtildiğinde, italik olarak yazılan terimler veya ifadelerle sınırlıdır. Tarihler Hicri (H) ve Ortak Çağ (CE) olarak listelenmiştir.

Ortaçağ Mısır ve Suriye tarihi konusunda otorite olan birçok kişi, taslak hazırlama sürecinde bu çalışmanın bölümlerini okumuştur: Li Guo, John Meloy, Adam Sabra, Warren Schultz ve Terry Wilfong. Onların görüşleri ve eleştirileri paha biçilmezdi ve derinden takdir edilmektedir; herhangi bir gerçek veya yorum hatası yazarın sorumluluğundadır. Ayrıca Chinook Design'dan Olaf Nelson'a metinde belirtilen yerlerin haritalarını çizdiği için teşekkürü bir borç bilirim.

I OLAYLARIN ÖZETİ

Memlûk Kurumu

Hicri 7. yüzyılın ortaları ile Miladi 10. yüzyılın başları/M.S. 13. ve 16. yüzyıllar arasında Mısır, Suriye ve Kızıldeniz’de hüküm süren rejim, Fâtımî ve Eyyûbî seleflerinin siyasi yapılarının ve kültürel geleneklerinin çoğunu bünyesinde barındırıyordu. Bununla birlikte, yönetim sistemi ve otoritenin merkezileşmesi, kendisinden önceki rejimleri karakterize eden güç hiyerarşilerinden ve kolektif yönetimden uzaklaşmayı temsil ediyordu. Bu nedenle Memlûk Sultanlığı, premodern İslam dünyasında devlet kurma tarihinde bir deney olarak görülebilir. Sultanlık, Mısır, Suriye ve Levant’ı iki buçuk asır boyunca kontrol ederek dayanıklılığını kanıtladığından -bölgenin modern öncesi zamanlarda bağımsız bir güç olarak taşıdığı statünün son bölümü- Osmanlı hâlefleri ve merkezi Arap topraklarının kültürel mirası üzerinde silinmez bir iz bıraktı.

Memlûk kurumu, Sultanlığın kuruluşundan birkaç yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Kökenleri, M.S. 7. ve 8. yüzyıllarda Bedevî kabile orduları tarafından fethedilen eski Bizans ve Sâsânî krallıklarının (Kuzeydoğu Afrika, Güneybatı Asya) eyaletlerinde kurulan halifelik imparatorluğuna kadar izlenebilir. Halifelik, yönetme yetkisini resmen Peygamber Muhammed’e haleflik (ar. *Khilāfa*) ilkesiyle meşrulaştırmıştır. Emevîlerin Şam valisi Muâviye b. Ebî Süfyân’ın 41/661’de bu makamı üstlenmesinin ardından Halifelik pratikte, bu topraklarda stratejik olarak yerleştirilmiş garnizonlarda konuşlanan Arap Bedevî kadroların sadakatine dayanan bir hane-